Socialutskottets betänkande 1984/85:5

om vissa frågor rörande internationella adoptioner (prop. 1984/85:16)

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 1984/85:16 om vissa frågor rörande internationella adoptioner jämte fyra motioner som väckts med anledning av propositionen.

Propositionens förslag innebär bl. a. att den förmedling som föregår en internationell adoption och som sker utan medverkan av en auktoriserad organisation skall göras säkrare än den är i dag. I detta syfte föreslås att socialnämnden skall kunna vägra sitt medgivande till att ta emot ett utländskt barn för adoption om det kan befaras att barnet inte blivit tillgängligt för adoption på ett tillförlitligt sätt. I frågan om tillförlitligheten i förmedlingssättet skall socialnämnden inhämta yttrande från statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA). Utskottet tillstyrker propositionens förslag.

Utskottet avstyrker två motionsyrkanden (c, fp) om privata adoptioner via de auktoriserade organisationernas kontakter. Vidare avstyrks ett motionsyrkande (c) om överklagande av socialnämndens beslut att vägra medgivande att ta emot ett adoptivbarn. Ett motionsyrkande (s) om att särskild sakkunnig med erfarenhet av handikappfrågor bör ingå i NIA avstyrks också.

Slutligen avstyrker utskottet två motionsyrkanden (fp och s) om en utredning av hur kostnaderna för adoptivföräldrar vid internationella adoptioner skall kunna nedbringas. Utskottet understryker dock det angelägna i att kostnaderna för en internationell adoption hålls nere så att detta inte blir en möjlighet bara för de ekonomiskt starka. Enligt utskottet bör det dock åvila NIA att svara för en aktiv kostnadsuppföljning när det gäller de internationella adoptionerna och om så erfordras initiera åtgärder från regeringens sida. Även de auktoriserade organisationerna bör enligt utskottet uppmärksamt följa kostnadsutvecklingen och försöka nedbringa sådana kostnader som de själva råder över. Utskottet har vidare under hand inhämtat att regeringen avser att återkomma till adoptionskostnaderna i årets budgetproposition.

Mot utskottets beslut angående en utredning om adoptionskostnaderna reserverar sig utskottets ordförande (fp) samt vpk-ledamoten.

Propositionen

I proposition 1984/85:16 om vissa frågor rörande internationella adoptioner har regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
2. lag om ändring i lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp.

Lagförslagen framgår av *bilaga.*

Företrädare för utskottet har i ärendet uppvaktats av företrädare för Föreningen Adoptionscentrum (AC), vilka även ingivit en skrivelse.

Motioner

I motion 1984/85:64 av Elis Andersson (c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om privat adoption,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen i övrigt anförts.

I motion 1984/85:65 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att särskild sakkunnig med erfarenhet av handikappfrågor bör ingå i nämnden för internationella adoptioner.

I motion 1984/85:66 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen bifaller proposition 1984/85:16,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om s. k. privata adoptioner,
3. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av vilka möjligheter som finns att uppnå lägre adoptionskostnader.

I motion 1984/85:67 av Lennart Pettersson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning för att se över kostnaderna för adoptivföräldrar vid internationella adoptioner.

Utskottet

Allmänt

Sedan mitten av 1960-talet har sammanlagt ca 25 000 utländska barn anlänt till Sverige för att bli adopterade av svenska föräldrar. Från början kom de flesta barnen hit genom vad som numera kallas "privata kontakter", dvs. genom svenskar som arbetat utomlands eller genom familjer som adopterat själva och som hjälpt vänner eller släktingar. Sedan 1969 har ett antal enskilda organisationer förmedlat kontakt mellan dem som önskar adoptera ett utländskt barn och myndigheter, organisationer eller enskilda i barnets hemland.

För att få ökad insyn i verksamheten med internationella adoptioner har staten inrättat en särskild nämnd, statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA). NIA, som sedan år 1981 är en egen myndighet, beslutar enligt lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp om auktorisation av

organisationer som har till huvudsakligt syfte att lämna internationell adoptionshjälp (jfr prop. 1978/79:108, SoU 41). Sex ideella organisationer har f. n. auktorisation. Andra än auktoriserade organisationer får inte lämna internationell adoptionshjälp annat än i enstaka fall. Andelen adoptioner av utländska barn som har genomförts med hjälp av dessa organisationer har ökat för varje år. Av de ca 1 600 utländska barn som under år 1983 lämnades till svenska föräldrar för adoption kom 85 % via auktoriserade organisationer.

Den som avser att ta emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det måste ha ett medgivande från socialnämnden i sin hemkommun. [25 § socialtjänstlagen (1980:620)]. Som underlag för medgivandet görs i kommunen en utredning om de sökandes situation och en bedömning av deras lämplighet att ta emot ett utländskt barn. Några särskilda regler om vilka krav som bör ställas på personer som önskar adoptera ett barn från ett annat land finns inte i socialtjänstlagen. Allmänna regler om socialnämndens skyldighet att vaka över barns och ungdomars förhållanden och om nämndens ansvar för s. k. familjehem finns dock i lagen. Frågan om internationella adoptioner har behandlats i Råd och anvisningar från socialstyrelsen (1974 nr 34) och i ett par handböcker från NIA. Ett medgivande gäller i ett år. Ett beslut att vägra medgivande kan av de sökande överklagas genom förvaltningsbesvär till länsrätt och kammarrätt och eventuellt regeringsrätt (73 § socialtjänstlagen). De sökande skall enligt 37 § socialtjänstförordningen (1981:750) i samband med ansökan om medgivande uppge hur de har kommit eller planerar att komma i förbindelse med ett utländskt barn. När medgivande från socialnämnden erhållits går det att välja mellan att söka internationell adoptionshjälp hos en auktoriserad organisation och att söka barn på egen hand i utlandet. År 1983 adopterades 254 utländska barn på privat väg, dvs. utan medverkan av en auktoriserad organisation.

Propositionens förslag

NIA har i en skrivelse till regeringen framfört att det i samband med privata adoptioner kan vara mycket oklart hur barn lämnas för adoption i sitt hemland, vem som är barnets vårdnadshavare, om barnet är avsett för adoption av utländska adoptionssökande, om pengar betalats för barnet osv. Enligt NIA borde samhällets kontroll över privata adoptioner förbättras. Inom ramen för bl. a. Nordiska rådets arbete har dessutom framförts önskemål om en harmonisering av den nordiska lagstiftningen om internationell adoptionshjälp. Inom FN har vidare behandlats förslag om bättre kontroll av adoptionsplaceringar över gränserna.

Med anledning av dessa framställningar utarbetades inom socialdepartementet en promemoria (Ds S 1983:14) Internationella adoptioner, översyn och förslag till åtgärder. Promemorian, vari presenterades tre alternativa förslag till hur problemen skulle lösas, har remissbehandlats. På grundval av

det förslag i promemorian som fått stöd av de flesta remissinstanserna föreslås i propositionen vissa ändringar i verksamheten med internationella adoptioner i syfte att säkerställa att de privata adoptionerna sker under mer betryggande former än i dag. Propositionens huvudsakliga innehåll beskrivs med viss komplettering på följande sätt.

För att åstadkomma en ökad säkerhet vid den förmedling som föregår en adoption och som sker utan medverkan av en auktoriserad organisation föreslås att socialnämnden skall kunna vägra sitt medgivande till att ta emot ett utländskt barn för adoption om det kan befaras att barnet inte blivit tillgängligt för adoption på ett tillförlitligt sätt. I fråga om tillförlitligheten i förmedlingssättet skall socialnämnden regelmässigt inhämta yttrande från NIA. NIA:s uppgift blir då att försöka få information om huruvida de förmedlande organen arbetar i enlighet med lagar och regler som gäller i barnets hemland. Det förmedlande organet anses dessutom om möjligt böra kunna uppvisa ett godkännande från berörd myndighet i landet. Socialnämnden skall dock inte behöva inhämta NIA:s yttrande när det är uppenbart obehövligt, något som anses vara fallet t. ex. när adoptionshjälp har sökts genom en auktoriserad organisation eller när det klart framgår att det rör sig om ett släktingbarn. Socialnämnden skall i sitt beslut om medgivande ange för vilket förmedlingssätt beslutet gäller. Ett medgivande som avser förmedling genom en auktoriserad organisation skall inte behöva ange mer än detta, dvs. det behöver inte begränsas till att avse en viss organisation.

F. n. gäller att om en auktoriserad organisation finner att den bör vägra adoptionshjälp frågan skall överlämnas till NIA för avgörande. För att minska handläggningstiden i dessa ärenden föreslås att varje organisation under vissa förutsättningar själv skall kunna vägra att lämna adoptionshjälp. En adoptionssökande som är missnöjd med ett sådant beslut skall dock kunna få frågan prövad av NIA.

I propositionen anmäls vidare att NIA avses få en parlamentarisk sammansättning samt därutöver ledamöter med särskild sakkunskap.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1985.

Utskottet delar den uppfattning som framförs i propositionen att det är ett samhälleligt intresse att utländska barn som lämnas till svenska föräldrar förmedlas under betryggande former. Det kan inte accepteras att barn förmedlas på illegal väg, att stora penningsummor betalas till personer som förmedlar barn etc. Utskottet anser att den lösning av problemen vid privata adoptioner som föreslås i propositionen förefaller väl ägnad att förbättra säkerheten för de barn som lämnas för adoption och minska risken för att svenskar blir inblandade i illegal förmedlingsverksamhet i utlandet. På sikt torde den föreslagna lösningen innebära att antalet privata adoptioner minskar. Från säkerhetssynpunkt är det att föredra att så stor andel adoptioner som möjligt sker via de auktoriserade organisationerna. Utskottet tillstyrker alltså i princip propositionens förslag. Motion 1984/85:66 yrkande 1 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp), vari hemställs att propositionen

bifalls, påkallar därför ingen riksdagens åtgärd.

Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig vid motionsyrkanden som tar upp privata adoptioner via de auktoriserade organisationernas kontakter, rätten att besvära sig över socialnämndens beslut att vägra medgivande, NIA:s sammansättning, tillsättande av en utredning om hur lägre adoptionskostnader kan uppnås samt de delar av propositionen som har direkt anknytning till dessa frågor.

Privata adoptioner via de auktoriserade organisationernas kontakter

I propositionen anges att privata adoptioner bör kunna komma i fråga när de blivande adoptivföräldrarna i samband med utlandstjänstgöring själva har kommit i kontakt med ett barn som de skulle kunna adoptera eller när de genom vänner, släktingar eller genom en annan personlig och nära kontakt i ett annat land får erbjudande om att adoptera ett visst barn. Privata adoptioner bör enligt propositionen även kunna ske när de sökande har direktkontakt med ett utländskt förmedlande organ eller ett barnhem under förutsättning att dessa instanser har rätt att förmedla barn för adoption till andra länder. Därvid måste enligt propositionen gälla att det förmedlande organet – såvitt det går att bedöma – arbetar enligt de lagar och regler som gäller för förmedling av barn för adoption i barnets hemland. Dessutom bör det förmedlande organet om möjligt kunna uppvisa ett godkännande från berörd myndighet i landet (s. 11).

NIA och de auktoriserade organisationerna framförde i sina remissyttranden att det inte borde vara möjligt för adoptivsökande att på privat väg använda sig av ett sådant förmedlande organ som en svensk organisation samarbetar med i utlandet. Det framhölls att detta skulle innebära en uppenbar risk för konkurrens om de barn som finns för adoption och bidra till att driva upp kostnaderna.

I propositionen (s. 12) bemöts dessa påpekanden med att det inte är möjligt att från Sverige reglera hur de utländska förmedlande organen skall arbeta. Enligt föredragande statsrådets mening måste denna fråga i stället regleras genom överenskommelser mellan de auktoriserade organisationerna och de förmedlande organ som organisationerna samarbetar med i utlandet. I propositionen pekas vidare på NIA:s roll i medgivandeprövningen. Genom att NIA föreslås få i uppgift att undersöka hur de förmedlande organen arbetar vid privata adoptioner kommer NIA att kunna underrätta en auktoriserad organisation om att dess utländska kontakt förmedlar barn även på privat väg.

I två motioner tas upp frågan om privata adoptioner via auktoriserade organisationers kontakter.

I *motion 1984/85:64 av Elis Andersson (c)* påpekas att de auktoriserade organisationerna lagt ner mycket arbete på att bygga upp sina kontakter och att tidigare adoptivföräldrar genom sina avgifter till organisationerna

finansierat det kostnadskrävande utlandsarbetet. Varför skall då privatadoptanter med statens hjälp kunna åka snålskjuts på de många adoptanternas samlade kapital, frågar motionären. Riksdagen bör därför uttala att privata adoptioner vid organisationskontakter bara skall få förekomma i undantagsfall. NIA bör utarbeta riktlinjer för dessa fall. Detta bör ges regeringen till känna (yrkande 1).

Även *motion 1984/85:66 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp)* riktar uppmärksamheten på denna fråga. Motionärerna säger sig dock inte vara beredda att tillstyrka ett förbud mot att ge medgivande för privata adoptioner via organisationernas utlandskontakter. En sådan utlandskontakt kan vilja förmedla ett adoptivbarn till en viss familj, utan medverkan av den auktoriserade organisationen, t. ex. därför att familjen i samband med en längre tids utlandsvistelse har kommit i kontakt med denna. Detta bör enligt motionärerna vara möjligt. NIA bör i dessa fall ha möjlighet att begära att den familj som söker medgivande visar att utlandskontakten vill förmedla ett adoptivbarn till dem. I motionen hemställs att vad som anförts om s. k. privata adoptioner ges regeringen till känna (*yrkande 2*).

Det är naturligtvis inte bra om det uppstår konkurrens mellan privata adoptanter och de auktoriserade organisationerna om de barn som finns för adoption. Det kan innebära en risk för höjda kostnader och även för oetiskt agerande. Emellertid föreslås NIA i propositionen yttra sig över det förmedlingssätt som de privata adoptanterna vill använda. NIA får därigenom möjlighet att följa hur de utländska kontakterna arbetar och kan underrätta en auktoriserad organisation om och i vilken utsträckning en sådan kontakt förmedlar barn vid sidan av samarbetet med den auktoriserade organisationen. De auktoriserade organisationerna bör också försöka träffa avtal med sina utländska kontakter om formerna för eventuell förmedling av barn för privat adoption. Att det bör höra till undantagen att privata adoptioner förmedlas genom kontakter som redan har ett utvecklat samarbete med en svensk auktoriserad organisation anser utskottet självklart. Detta kommer säkerligen också att bli fallet med den i propositionen förordade ordningen. Motion 1984/85:64 (c) (yrkande 1) bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd och avstyrks.

Beträffande vad som anförs i motion 1984/85:66 (fp) (yrkande 2) anser även utskottet att NIA bör söka förvissa sig om att den privata kontakten verkligen vill förmedla ett barn till de sökande liksom om att den inte påverkats av otillbörliga hänsyn. Den närmare tillämpningen bör dock ankomma på NIA. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet vill i detta sammanhang också beröra en fråga som inte tagits upp i motionerna, nämligen omfattningen av NIA:s prövning i medgivandeärendena. I propositionen sägs (s. 14) att NIA:s uppgift blir att söka få information om huruvida de förmedlande organen arbetar i enlighet med lagar och regler som gäller i barnets hemland samt (s. 19) att exempel på när förmedlingssättet kan befaras vara otillförlitligt är att förmedlaren arbetar

oseriöst, med oklara handlingar, mot oskälig betalning osv. För tydlighetens skull vill utskottet därför framhålla att NIA bör kunna avstyrka medgivande inte bara i fall då det förmedlande organet bryter mot lagar och regler utan också då förmedlingen på andra sätt sker under oetiska former.

Rätten att besvära sig över socialnämndens beslut att vägra medgivande

Ett beslut av socialnämnden att inte lämna medgivande enligt 25 § socialtjänstlagen att ta emot ett utländskt barn för adoption kan enligt 73 § samma lag av de sökande överklagas genom förvaltningsbesvär till länsrätt, kammarrätt och eventuellt regeringsrätt. Den nu föreslagna ändringen av 25 § socialtjänstlagen innebär ingen ändring i detta hänseende.

I *motion 1984/85:64 av Elis Andersson (c)* ifrågasätts förvaltningsdomstolarnas möjligheter att kontrollera de utländska adoptionskontakterna. Bakgrunden till motionsyrkandet är att föredragande statsrådet inte ansett att NIA:s yttrande över tillförlitligheten hos ett förmedlande organ skall var bindande för socialnämndens beslut. Statsrådet har dock sagt sig utgå från att nämnden normalt kommer att följa NIA:s yttrande och inte lämna ett medgivande i sådana fall där NIA har bedömt att förmedlingssättet inte är tillförlitligt (prop. s. 14). Motionären undrar nu om socialministern förutsätter att NIA:s rekommendation följs även av överinstanserna. Resultatet av ett överklagande till länsrätt och kammarrätt kan enligt motionären annars bli att familjen/makarna får ett medgivande att anlita en av staten olämplighetsförklarad kontakt. Motionären hemställer att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen (*yrkande 2*).

Rätten att överklaga socialnämndens beslut att avslå ett medgivande följer samma regler som flertalet andra beslut enligt socialtjänstlagen. Besvärsordningen har tillskapats för att tillgodose den enskildes krav på rättssäkerhet. Det ligger i sakens natur att NIA:s rekommendationer säkerligen i de allra flesta fall accepteras även av överinstanserna. Utskottet vill även erinra om domstolarnas möjligheter att enligt 24 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) inhämta sakkunnigutlåtande över fråga som kräver särskild sakkunskap. Det bör vidare framhållas att en socialnämnd som avslagit ansökan om medgivande har möjlighet att själv överklaga ett beslut av högre instans varigenom medgivande beviljas. Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion 1984/85:64 yrkande 2.

NIA:s sammansättning samt handläggningen av vissa ärenden

I NIA ingår f. n. en riksdagsledamot (tillika ordförande), representanter för social-, justitie- och utrikesdepartementen, socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet. Vidare ingår personer med särskild sakkunskap inom socialtjänstens, barnavårdens och barnhälsovårdens områden.

I propositionen erinras om att NIA:s verksamhet berör kommuner, andra

myndigheter, de auktoriserade organisationerna och utländska organ (s. 16). Vidare påpekas att NIA har uppgifter av en karaktär där lekmannainflytande är vanligt. Så har t. ex. de enskilda ärenden som överlämnas av de auktoriserade organisationerna i ett tidigare skede behandlats av kommunernas socialnämnder. Med hänvisning härtill anmäls det i propositionen att NIA föreslås få ett ökat parlamentariskt inslag. Dessutom bör viss särskild sakkunskap alltjämt vara representerad i nämnden.

NIA föreslås i propositionen, som ovan nämnts, att få i uppgift att pröva och lämna yttrande i fråga om sådana utländska förmedlande organ som sökande vill anlita i samband med privata adoptioner. NIA föreslås dessutom behålla sina nuvarande uppgifter. Förutom att pröva frågor om giltigheten i Sverige av utländska adoptionsbeslut m. m. i enlighet med förordningen (1976:834) om prövning av utländskt beslut om adoption skall NIA utöva tillsyn över verksamheten med internationell adoptionshjälp, förhandla med myndigheter och organisationer i andra länder om avtal inom nämndens verksamhetsområde och ingå sådana avtal, bedriva informationsverksamhet, lämna upplysningar och biträde åt myndigheter och organisationer m. m. I propositionen framhålls som angeläget att NIA kontinuerligt utvecklar sin informationsverksamhet (s. 17). På sikt kan arbetet i NIA bli av en ännu mer förebyggande och informerande karaktär än i dag, heter det vidare.

NIA skall härutöver enligt lagen om internationell adoptionshjälp dels besluta om auktorisation av de organisationer som vill lämna internationell adoptionshjälp, dels besluta i sådana enskilda ärenden som överlämnas av de auktoriserade organisationerna till NIA för avgörande. Den sistnämnda ärendegruppen avser sådana fall där en organisation inte anser sig kunna lämna förmedlingshjälp till ett par sökande, trots att dessa har medgivande enligt 25 § socialtjänstlagen. Anledningen kan vara något förhållande (exempelvis tidigare skilsmässa, handikapp, för hög ålder) som gör att de sökande inte kan accepteras av barnets hemland. Sådana ärenden måste enligt nuvarande bestämmelser överlämnas till NIA för ställningstagande.

I propositionen föreslås (s. 15) att när den auktoriserade organisationens ledamöter och samhällsrepresentanter är överens om att organisationen inte kan lämna förmedlingshjälp, de skall ha möjlighet att själva besluta om att avslå en ansökan. Sökande som inte kan få hjälp av organisationen kan då utan dröjsmål i stället vända sig till någon av de övriga organisationerna. För att tillförsäkra sökandena en möjlighet till en annan bedömning föreslås att de också skall ha möjlighet att ansöka hos NIA om att även NIA prövar samma ansökan om adoptionshjälp, dvs. en begäran om att nämnden skall uppdra åt den vägrande organisationen att lämna adoptionshjälp. Förslaget innebär att 8 § i lagen om internationell adoptionshjälp måste ändras. En föreskrift i samma lag om ett automatiskt överlämnande till NIA i de fall där organisationen och någon av samhällsrepresentanterna är oense i frågan om adoptionshjälp bör lämnas eller ej föreslås behållas.

I *motion 1984/85:65 av Börje Nilsson (s) och Ingvar Björk (s)* erinras om att allt fler personer med handikapp i dag ansöker om adoption av utländska barn. För att kunna göra en rätt bedömning av de handikappade sökandes möjligheter att klara skötseln av ett barn fordras, enligt motionärerna, att kommunens socialsekreterare, de auktoriserade organisationerna samt NIA är väl insatta i levnadsförhållandena för personer med handikapp. Det kan t. ex. gälla kännedom om tekniska hjälpmedel, stödresurser, ekonomiska bidrag m. m. Motionärerna hänvisar till att en av NIA:s viktigaste framtida uppgifter enligt propositionen blir att sprida information. Att utarbeta en saklig och allsidig information till socialnämnderna och adoptionsorganisationerna om utredning och bedömning av sökande med handikapp blir enligt motionärerna en viktig uppgift för NIA. Med hänvisning härtill och till att många av NIA:s överprövningsärenden troligen kommer att avse sökande med handikapp hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att särskild sakkunnig med erfarenhet av handikappfrågor bör ingå i NIA.

Som ovan nämnts har NIA givit ut två handböcker om internationella adoptionsfrågor, en som vänder sig till adoptionsorganisationerna och en som vänder sig till socialnämnderna. Den senare, som utarbetats i samråd med socialstyrelsen, innehåller bl. a. information för bedömning av hems lämplighet som adoptivhem. I ett särskilt avsnitt behandlas de sökandes hälsotillstånd. Socialnämnden måste vid sin prövning bl. a. beakta om en sökande har någon allvarlig sjukdom eller handikapp. I handboken poängteras att de länder som lämnar barn för adoption till Sverige sinsemellan kan ha mycket olika krav beträffande barnens föräldrar. Såsom delvis framgått ovan har vissa länder en negativ inställning till att låta personer med handikapp adoptera.

I proposition 1978/79:108 om organisationen av verksamhet med internationella adoptioner m. m. (s. 17) angavs beträffande NIA:s sammansättning bl. a. att barnhälsovård och barnpsykologi borde representeras i nämnden. Däremot ansågs inte representanter för auktoriserade adoptionsorganisationer böra ingå. Dåvarande socialministern anförde att nämnden skall vara ett samhällsorgan och därmed företräda allmänintresset. Propositionens uttalanden godtogs av riksdagen (SoU 1978/79:41). Som ovan nämnts ingår f. n. i NIA – förutom representanter för berörda myndigheter samt Svenska kommunförbundet – personer med särskild sakkunskap inom socialtjänstens, barnavårdens och barnhälsovårdens områden.

Det är givetvis angeläget att information om levnadsförhållandena för människor med handikapp i Sverige sprids både inom landet och till barnens hemländer så att inte vissa sökande med handikapp felaktigt bedöms sakna förutsättningar att ta hand om barn. Med hänsyn till den allmänna sakkunskap på det sociala området som redan finns företrädd i NIA finns dock knappast behov av särskild expertis i handikappfrågor. Utskottet vill dessutom erinra om att det är socialnämnderna och inte NIA som har

ansvaret för bedömningen av en sökandes förutsättningar som adoptivföräldrar.

Socialnämnderna har enligt socialtjänstlagen ålagts ett särskilt ansvar för att människor med handikapp får de särskilda omsorger som de behöver (21 §). Nämnderna är alltså redan på grund härav skyldiga att göra sig väl förtrogna med handikappades levnadsförhållanden. I nästan alla kommuner finns dessutom numera kommunala handikappråd som är organ för samarbete mellan socialtjänsten och de lokala handikapporganisationerna. Utskottet vill även erinra om att statens handikappråd enligt sin instruktion (1979:421) har skyldighet bl. a. att bedriva upplysningsverksamhet i handikappfrågor. Motion 1984/85:65 avstyrks därför.

Kostnaderna för en internationell adoption

I två motioner begärs att riksdagen hos regeringen skall begära en översyn resp. utredning av hur kostnaderna för adoptivföräldrar vid internationella adoptioner skall kunna nedbringas.

I *motion 1984/85:66 av Ingemar Eliasson m. fl. (fp)* uppges att adoptionskostnaderna ökat mycket kraftigt under 1980-talet, framför allt som en följd av den höga dollarkursen. Vid början av 1980-talet var den normala adoptionskostnaden inom Adoptionscentrum, som förmedlar en stor del av de barn som kommer hit, ca 15 000 kr. Under 1984 sägs kostnaden vanligtvis uppgå till 30 000–40 000 kr. Huvuddelen av kostnaderna utgörs enligt motionärerna av resekostnader och kostnader för vård, advokat m. m. i utlandet. De höga adoptionskostnaderna uppges medföra att vissa familjer på grund av bristande ekonomiska resurser tvingas avstå från att adoptera. Enligt motionärerna förefaller det särskilt vanligt att adoptivbarn inte får några syskon därför att familjen inte har råd med ytterligare en adoption. Riksdagen bör därför uppdra åt regeringen att göra en översyn av vilka möjligheter det finns att hålla nere adoptionskostnaderna (*yrkande 3*).

Även i *motion 1984/85:67 av Lennart Pettersson m. fl. (s)* uppges att adoptionskostnaderna under 1980-talet mer än fördubblats. Resultatet har enligt motionärerna blivit att barnlösa par med mindre och medelstora inkomster slås ut ur adoptionskön just därför att de inte har råd att betala. Samhället bör därför gå in med ett ekonomiskt stöd. Motionärerna anser att en utredning för att se över kostnaderna för adoptivföräldrar vid internationella adoptioner bör tillsättas omedelbart, så att förslag kan föreläggas riksdagen våren 1986. Eftersom statens finanser är ansträngda är det enligt motionärerna rimligt att olika varianter av ett selektivt stöd prövas. Kanske måste man också i ett inledningsskede begränsa det ekonomiska stödet till att bestrida kostnaderna för det första adoptivbarnet.

Frågan om hur lägre adoptionskostnader skall kunna uppnås har behandlats tidigare av riksdagen, senast våren 1984. Socialutskottet uttalade då följande (SoU 1983/84:18 s. 31).

Utskottet vill liksom förra året understryka att det är angeläget att kostnaderna för de internationella adoptionerna hålls nere så att inte bara de ekonomiskt starka får råd att adoptera barn från utlandet.

Utskottet är emellertid inte berett att tillstyrka införandet av en lånekonstruktion av det slag som föreslås i motion 1983/84:443. Denna motion avstyrks således.

När det gäller andra sätt att begränsa kostnaderna för de enskilda vill utskottet erinra om regeringskansliets pågående beredning av frågor rörande internationella adoptioner. Utskottet anser sig inte i nuläget kunna förorda något initiativ av riksdagen i syfte att ge ökat ekonomiskt stöd för denna verksamhet. Utskottet utgår från att regeringen vid sin beredning beaktar vilka möjligheter som finns att få en bättre kontroll över kostnadsutvecklingen.

Utskottet vill åter understryka det angelägna i att kostnaderna för att genomföra en internationell adoption hålls nere så att detta inte blir en möjlighet bara för de ekonomiskt starka. Utskottet vill också peka på risken för att – om kostnaderna blir för höga – fler adoptanter anlitar privata och kanske mindre lämpliga adoptionsvägar i tro att de på så sätt får ner kostnaderna.

Frågan om adoptionskostnadernas utveckling är emellertid inte bara en fråga om att införa nya former av ekonomiskt stöd. Det gäller i lika hög grad att få kontroll över orsakerna till de stigande kostnaderna och noga överväga olika möjligheter till besparingar. NIA har särskilda möjligheter att bedöma kostnadsutvecklingen såväl i barnens hemländer som inom ramen för de auktoriserade organisationernas verksamhet. Det bör därför åvila NIA att svara för en aktiv kostnadsuppföljning när det gäller de internationella adoptionerna och om så erfordras initiera åtgärder från regeringens sida. Även de auktoriserade organisationerna själva har anledning att uppmärksamt följa kostnadsutvecklingen och försöka nedbringa sådana kostnader som de själva råder över. Utskottet utgår från att alla sådana möjligheter att få ned adoptionskostnaderna kommer att tas till vara. Utskottet har vidare under hand inhämtat att regeringen avser att återkomma till frågan om adoptionskostnaderna i årets budgetproposition. Mot denna bakgrund finns inte skäl att nu inleda en särskild översyn på området. Motionerna 1984/85:66 (fp) yrkande 3 och 1984/85:67 (s) avstyrks därför.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *privata adoptioner via de auktoriserade organisationernas kontakter*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:64 yrkande 1 och motion 1984/85:66 yrkande 2,
2. beträffande *rätten att besvära sig över socialnämndens beslut*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:64 yrkande 2,

3. beträffande *NIA:s sammansättning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:65,
4. beträffande *kostnaderna för en internationell adoption*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:66 yrkande 3 och motion 1984/85:67,
5. beträffande *lagförslagen*
   att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till
   a) lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
   b) lag om ändring i lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp,
6. beträffande *yrkanden som sammanfaller med propositionen*
   att riksdagen beslutar att motion 1984/85:66 yrkande 1 inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 november 1984

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Ingvar Eriksson (m), Inga Lantz (vpk), Göran Ericsson (m), Aina Westin (s) och Yvonne Sandberg-Fries (s).

Reservation

Kostnaderna för en internationell adoption (mom. 4 i hemställan)
av Ingemar Eliasson (fp) och Inga Lantz (vpk) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Frågan om adoptionskostnadernas" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Det är inte acceptabelt att såsom framhålls i motion 1984/85:66 vissa familjer på grund av bristande ekonomiska resurser tvingas avstå från att adoptera eller att adoptivbarn inte får några syskon därför att familjen inte har råd med ytterligare en adoption. I likhet med motionärerna anser utskottet att det är angeläget med åtgärder för att sänka adoptionskostnaderna. Enligt utskottets mening måste olika vägar prövas för att få lägre kostnader. En utredning bör därför snarast tillsättas med uppdrag att göra en översyn av vilka möjligheter som finns att hålla nere adoptionskostnaderna. Utskottet tillstyrker således motionerna 1984/85:66 yrkande 3 och 1984/85:67.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *kostnaderna för en internationell adoption*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:66 yrkande 3 och 1984/85:67 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Bilaga

I proposition 1984/85:16 framlagda lagförslag, vilka tillstyrkts av socialutskottet

1. Förslag till
Lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620)

Härigenom föreskrivs att 25 § socialtjänstlagen (1980:620) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

25 §

En underårig får inte utan socialnämndens medgivande tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av hans föräldrar eller någon annan som har vårdnaden om honom. Som ett medgivande anses socialnämndens beslut att bereda den underårige vård i ett visst familjehem.

Är det fråga om att ta emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det, skall medgivandet inhämtas innan barnet lämnar sitt hemland. Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom ett år från det medgivandet lämnades.

Innan socialnämnden beslutar i en fråga om medgivande som avses i andra stycket, skall nämnden pröva om det förmedlingssätt som sökanden kommer att använda sig av är tillförlitligt eller ej. Nämnden skall i denna fråga inhämta yttrande från statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), om det inte är uppenbart obehövligt. Visar prövningen att det kan befaras att förmedlingssättet inte är tillförlitligt, skall socialnämnden vägra sitt medgivande. I ett beslut om medgivande skall socialnämnden ange för vilket förmedlingssätt medgivandet gäller.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

2. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1979:552) om internationell adoptionshjälp skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 §[1]
När en auktoriserad sammanslutning beslutar om internationell adoptionshjälp skall lämnas, skall minst en samhällsrepresentant delta.	
Finner sammanslutningen att den bör vägra att lämna adoptionshjälp i ett visst fall skall frågan överlämnas till tillsynsmyndigheten för avgörande. *Detsamma gäller när sammanslutningen vill lämna adoptionshjälp trots att någon samhällsrepresentant avstyrker.*	*Om en samhällsrepresentant har en annan mening än sammanslutningen i frågan om adoptionshjälp,* skall frågan överlämnas till tillsynsmyndigheten för avgörande. *Om sammanslutningen har vägrat adoptionshjälp i ett visst fall, får tillsynsmyndigheten på begäran av den som söker adoptionshjälp uppdra åt sammanslutningen att ändå lämna hjälpen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

[1] Senaste lydelse 1981:580.

minab/gotab Stockholm 1984 79391